

Fylogeneze a diverzita vyšších rostlin

Malvidy

Petr Bureš

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

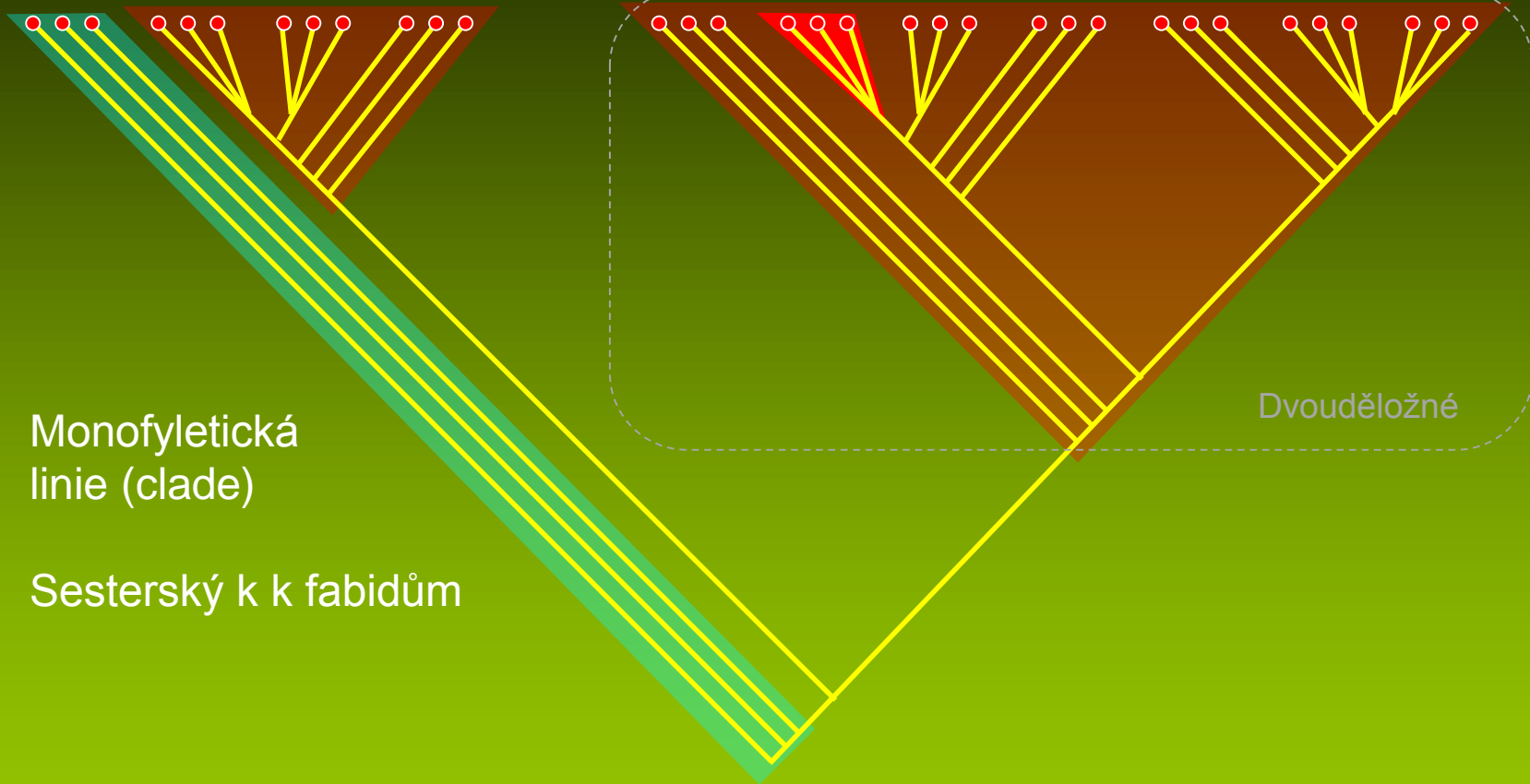
Malvidy

Bazální krytosemenné

Jednoděložné

Bazální dvouděložné

Asteridy

Monofyletická linie (clade)

Sesterský k k fabidům

Dvouděložné

Malvidy

Bazální
krytosemenné

Jednoděložné

Bazální
dvouděložné

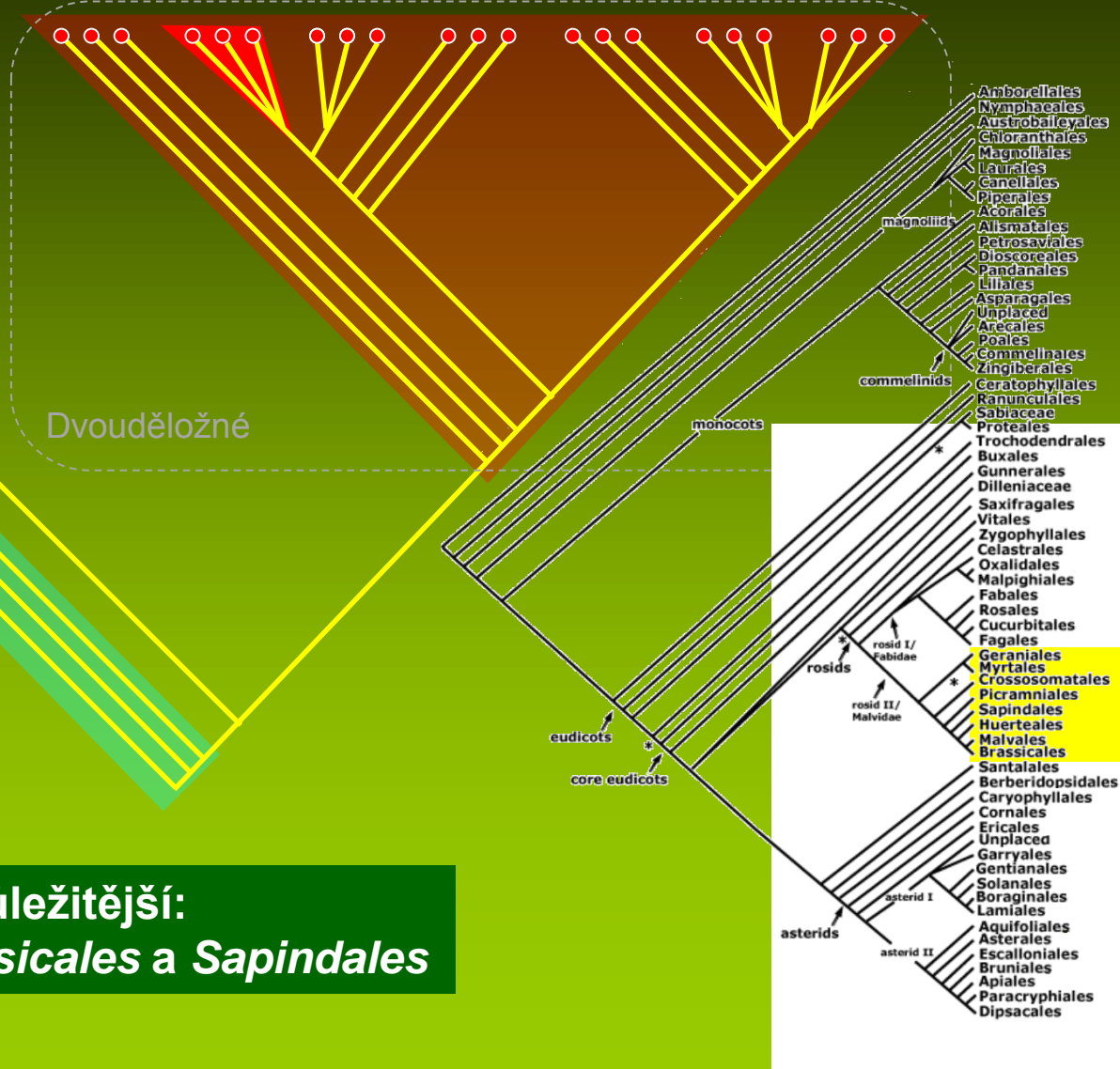
Asteridy

Dvouděložné

Monofyletická
linie (clade)

Sesterský k k fabidům

Zahrnují 8 řádů, z toho 4 důležitější:
Geraniales, Malvales, Brassicales a Sapindales

1. řád *Geraniales*

zahrnují 5 čeledí, z nich jedinou významnější :

- kakostovité (*Geraniaceae*)

Převážně byliny s obvykle jednoduchými listy.

7/750 v subtropích a mírných pásmech, u nás domácí 2/16.

1. řád *Geraniales*

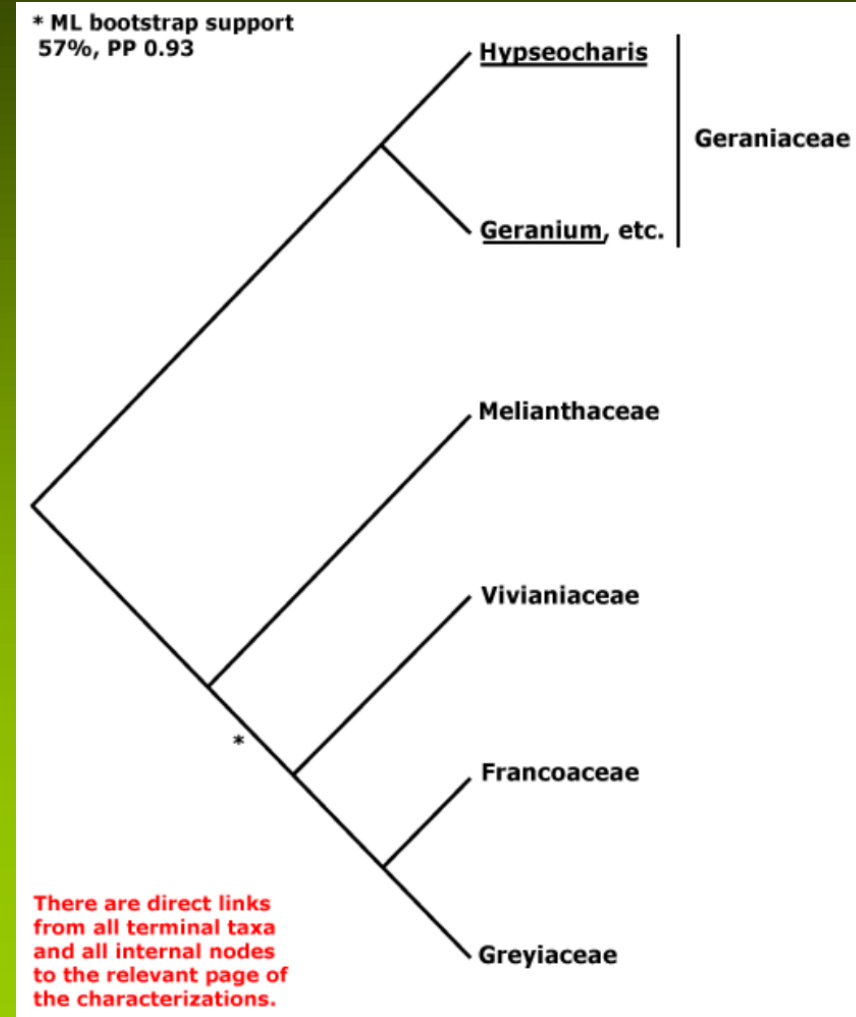
zahrnují 5 čeledí, z nich jedinou významnější:

- kakostovité (*Geraniaceae*)

Převážně byliny s obvykle jednoduchými listy.

7/750 v subtropích a mírných pásmech, u nás domácí 2/16.

U kakostu (*Geranium*) listy jednoduché, dlanitě dělené; u pumpavy (*Erodium*) zpeřeně členěné až lichožpeřené.

Geranium

Erodium

Květy

oboupohlavné,
pětičetné,
heterochlamydeické,
aktinomorfní, s
volným kalichem i
korunou

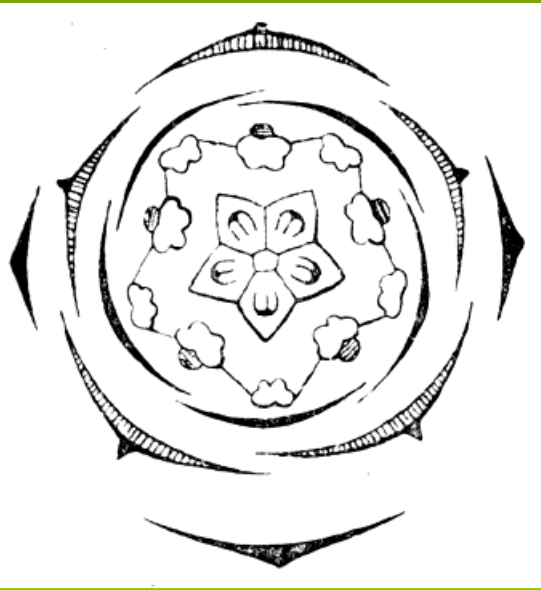

Tyčinky

- zpravidla ve 2 kruzích 5+5
- mohou bázemi nitek srůst
- nektaria na bázi tyčinek vnitřního kruhu

www.ulsamer.at

Gyneceum

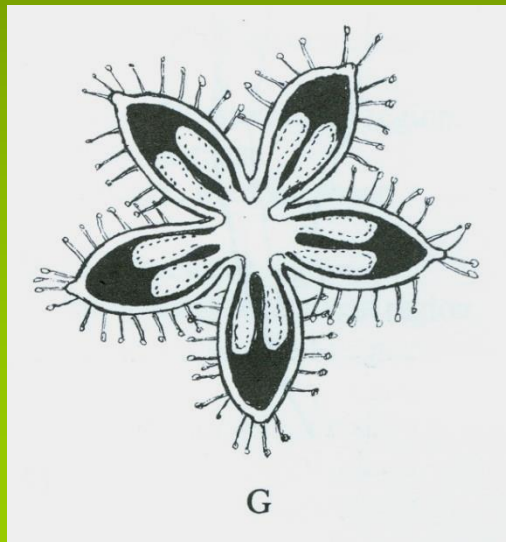
z 5 plodolistů (u
našich zástupců)

nedokonale srostlé,

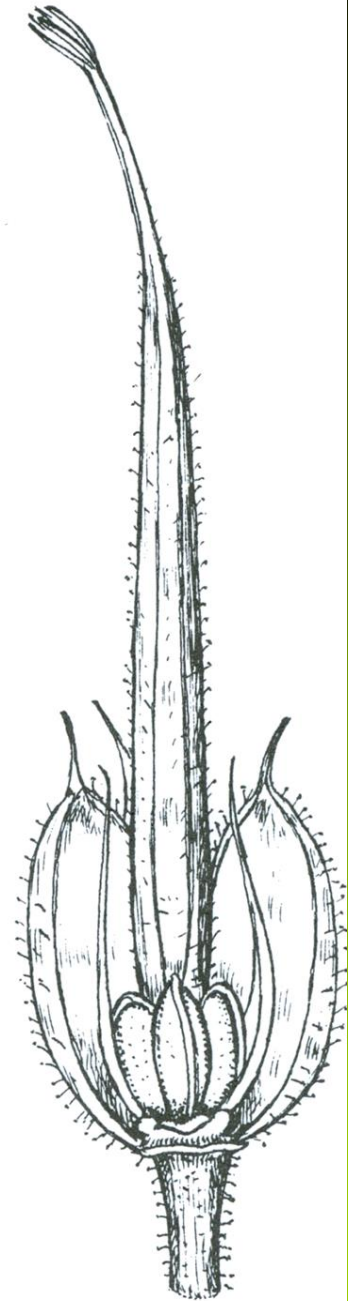
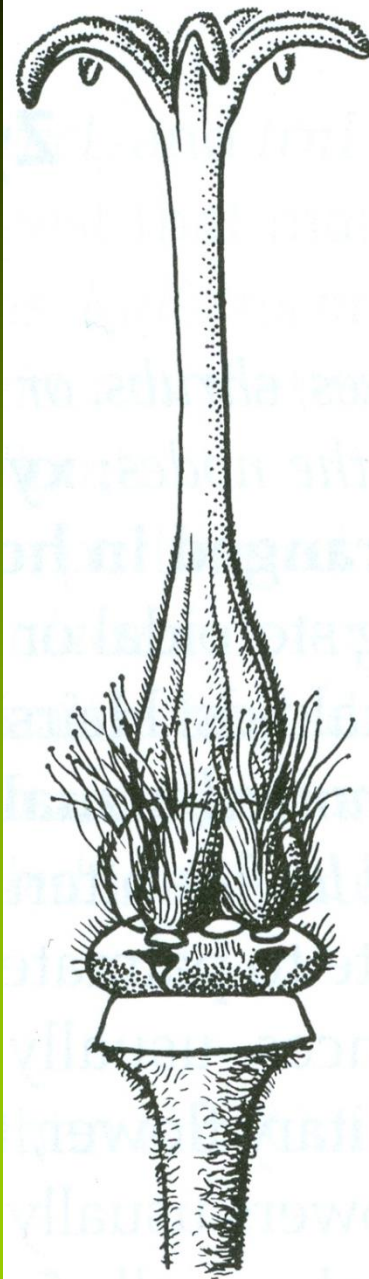
semeník svrchní

každý plodolist nese 2
vajíčka, jen 1 dozrává
v semeno

plod dlouze zobanitý

(D)

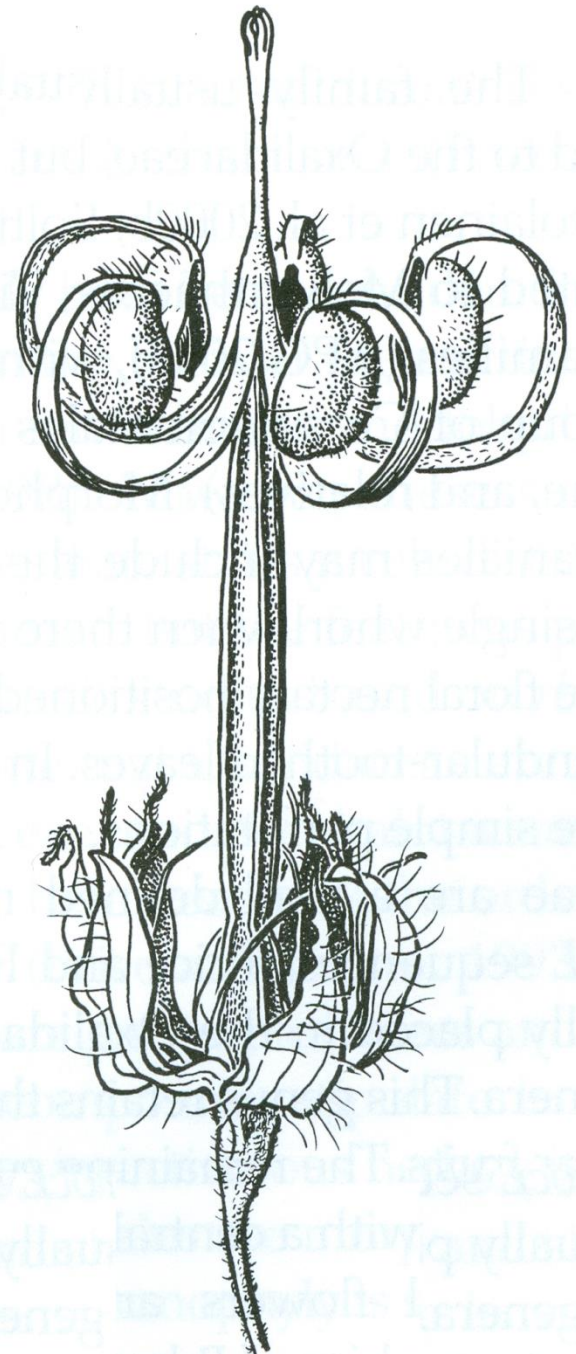

D

Université Libre de Bruxelles - Iconothèque

plody poltivé – rozpadají se se na 5 plůdků –
nesených karpoforem

Na loukách se u nás v teplejších oblastech vyskytuje kakost luční (*Geranium pratense*) s velkými modrými květy

v lesích a
křovinách a
lesních lemech
roste často kakost
smrdutý
(*Geranium
robertianum*)
s květy menšími a
růžovými

Na Moravě je podél cest častý kakost
hnědočervený (*Geranium phaeum*)
s květy tmavě fialovými

Častý polní plevel je
pumpava rozpuková (*Erodium cicutarium*)

Roste i jinde na obnažené půdě.
Má schopnost zavrtávat plody do půdy.

Z pěstovaných cizokrajných druhů je nejznámější pelargónie páskatá (*Pelargonium zonale*) původem z Kapské oblasti v Jižní Africe

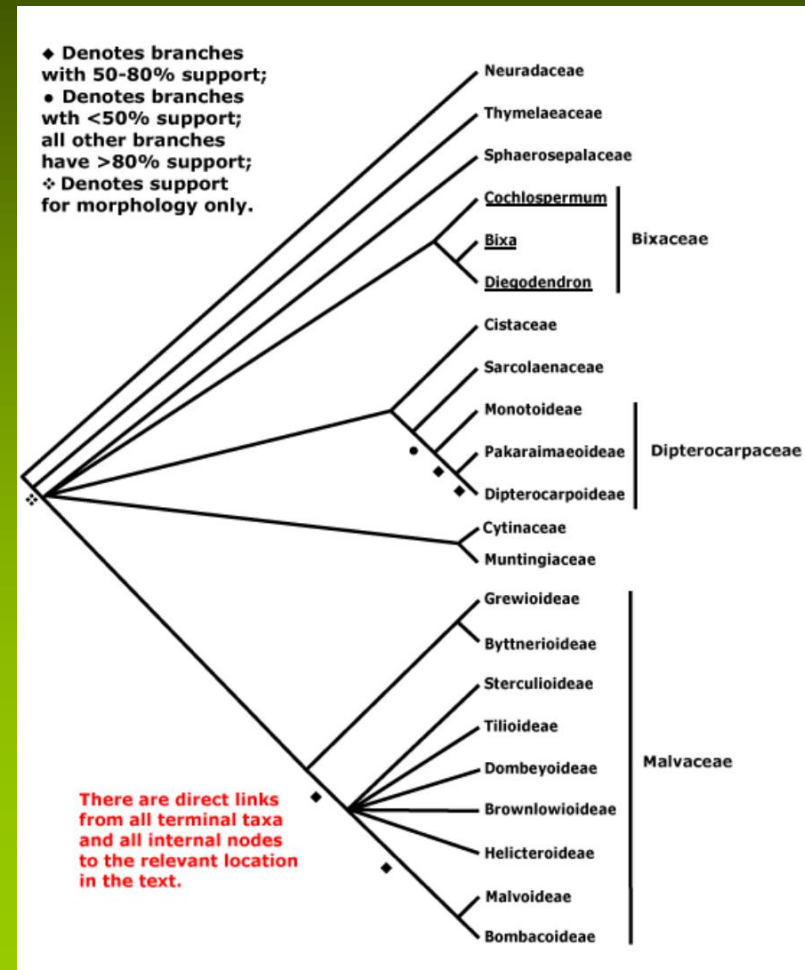
nebo pelargónie štítnatá (*Pelargonium peltatum*) také původem z Kapské oblasti v Jižní Africe

2. řád *Malvales*

zahrnuje 11 čeledí z nichž důležitá je pouze čeleď:

- slézovité (*Malvaceae*)

***Malvaceae* - slézovité**

dřeviny nebo byliny v pletivech se slizotvornými kanálky.

V širším pojetí zahrnuje i dřívější čeledi *Bombacaceae* a *Tiliaceae*.

Kosmopolitní s centrem v tropech Jižní Ameriky, 200/2300.

U nás včetně pěstovaných a zavlečených 10/23.

listy celistvé, střídavě postavené, s žilnatinou často dlanitou a čepelí dlanitě laločnatou - dlanitosečnou

květy jednotlivé nebo ve vrcholičnatých či hroznovitých květenstvích

Hibiscus trionum –
květy často jednotlivě v
paždí listů stopkaté

Tilia sp. - vrcholík

Malva moschata

hrozen

K 5, často jen na bázi srostlý,
kromě kalicha je vyvinut i 2-3 a vícelistý
kalíšek, vzniklý z listenů

Mallow.
Calyx and calycula.

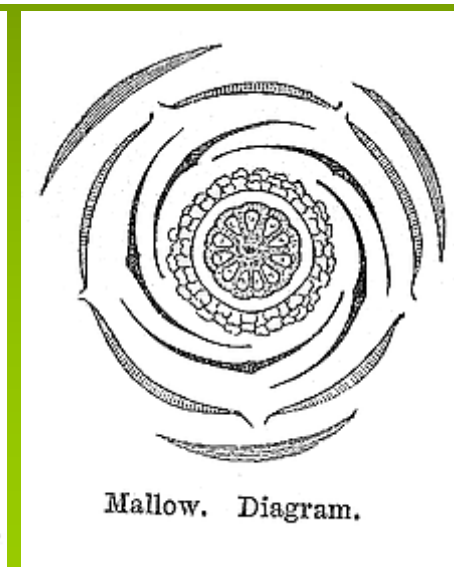
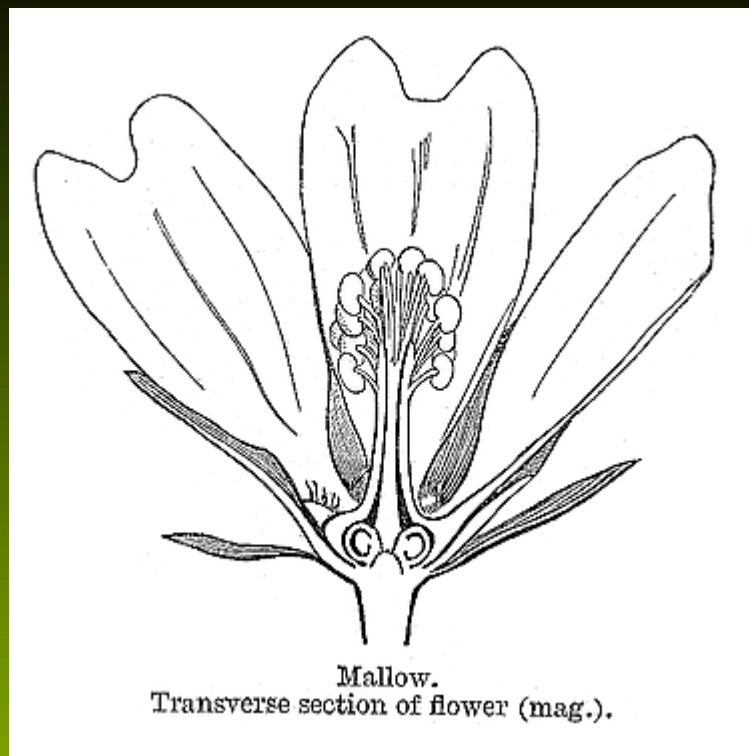
C 5, často jen na bázi srostlá

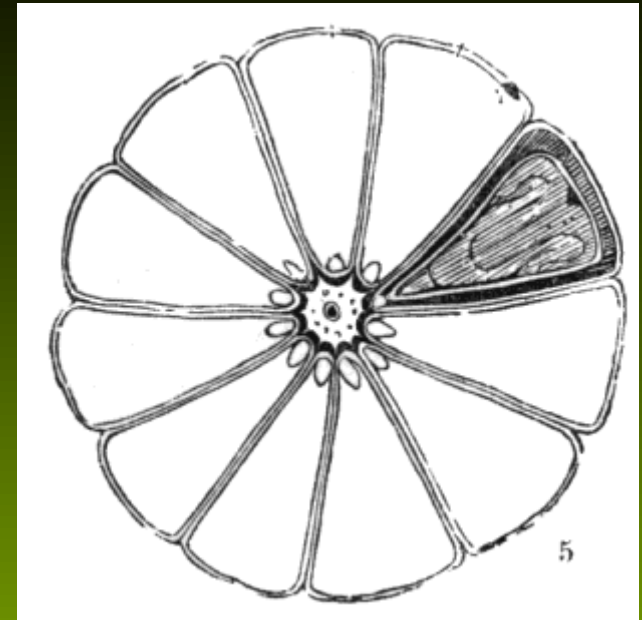
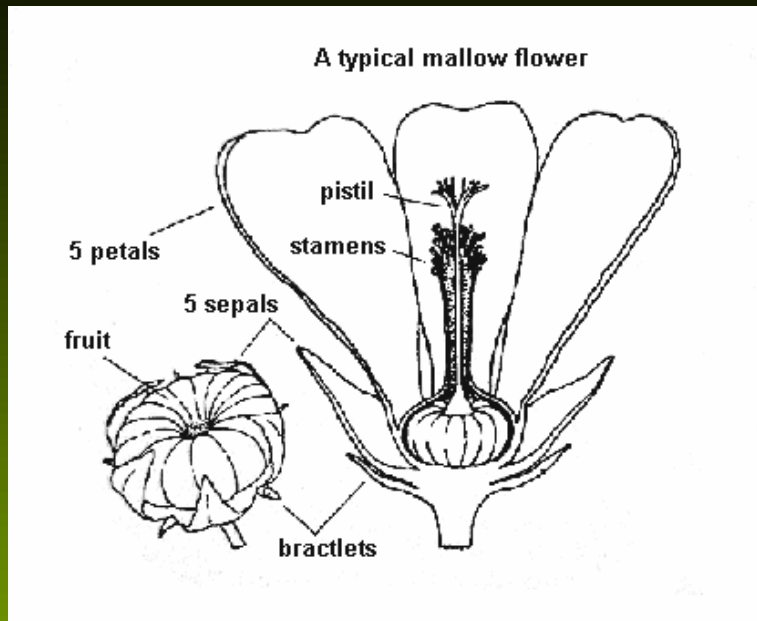

Tilia cordata MILL.
©Thomas Schoepke

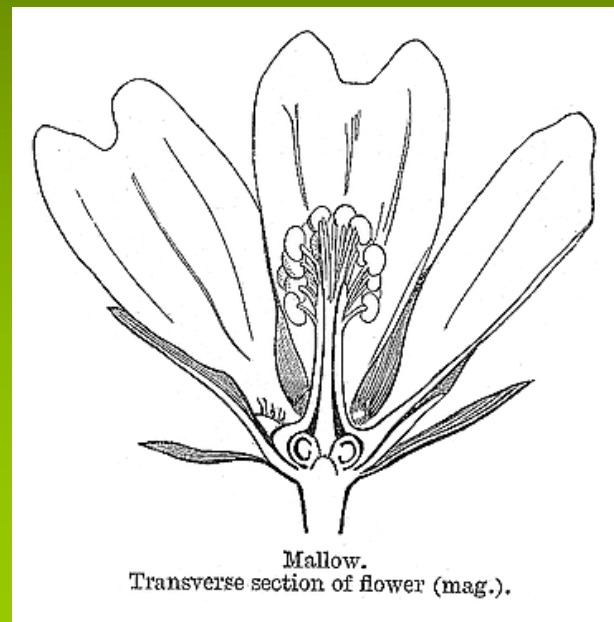

Tyčinek často
mnoho,
nitkami srůstají
(někdy v trubku)

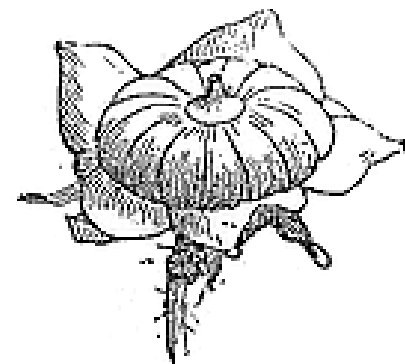

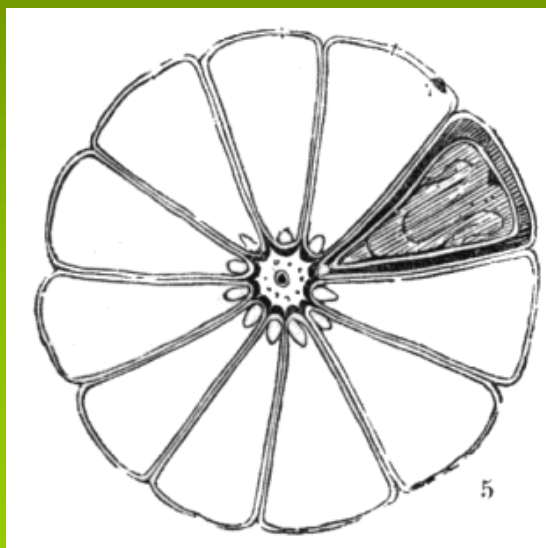
G zpravidla mnoho,
někdy jen 5

plod poltivý, rozpadá se v plůdky - merikarpia

Mallow.
Fruit.

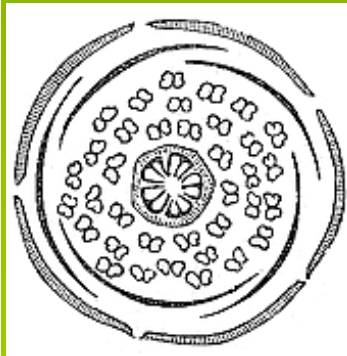
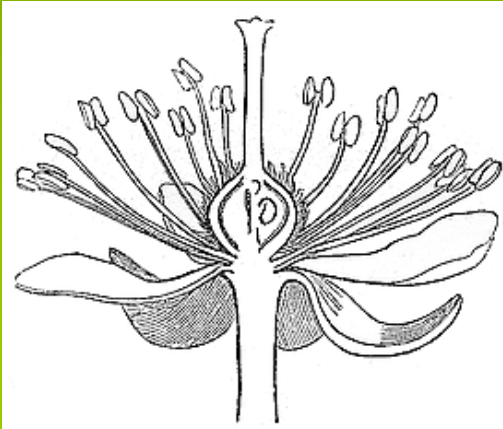
K nejčastějším druhům patří sléz přehlížený (*Malva neglecta*),

sléz pižmový
(*Malva
moschata*)

lípa srdčitá (*Tilia cordata*) A ∞ ; G (5), pouzdra po 2 vajíčkách, vyvine se ale zpravidla 1 semeno/pestík

lípa srdčitá (*Tilia cordata*) A ∞ ; G (5), pouzdra po 2 vajíčkách, vyvine se ale zpravidla 1 semeno/pestík

20-30 m vys.

500-700 let

Listen přirůstá ke stopce vrcholíku = létací aparát za plodu

© K. Metodiev
www.bgflora.net

Rezavé chomáčky chlupů na bázi žilek na spodní straně listu

© K. Metodiev
www.bgflora.net

lípa velkolistá (*Tilia platyphyllos*) kvete o ca 14 dní dřív než lípa srdčitá

Theobroma cacao

kolovník (*Cola*)
 (*C. nitida*, *C. acuminata*)

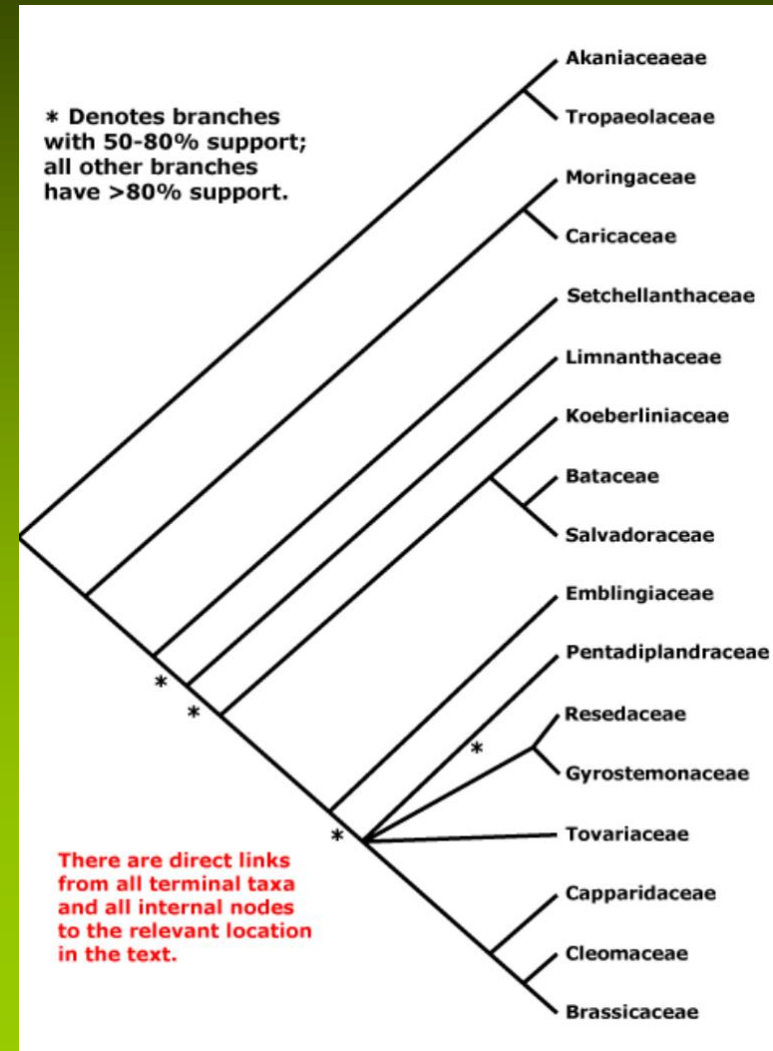
bavlník (*Gossypium*)

3. řád *Brassicales*

zahrnuje 17 čeledí, z nichž důležitá je pouze čeleď:

- brukvovité (*Brassicaceae*)

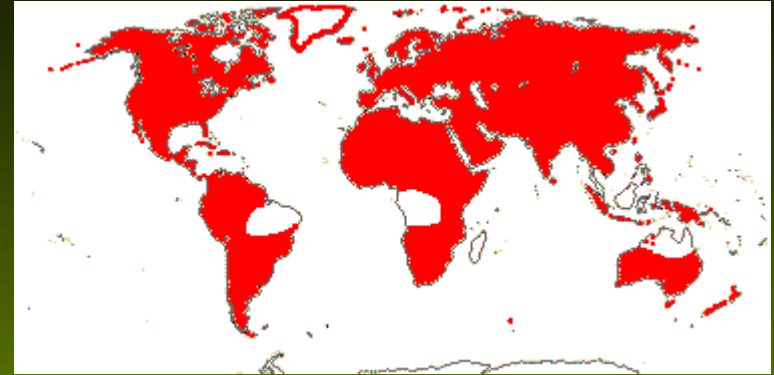
***Brassicaceae* - brukvovité**

(= *Cruciferae* - křížaté)

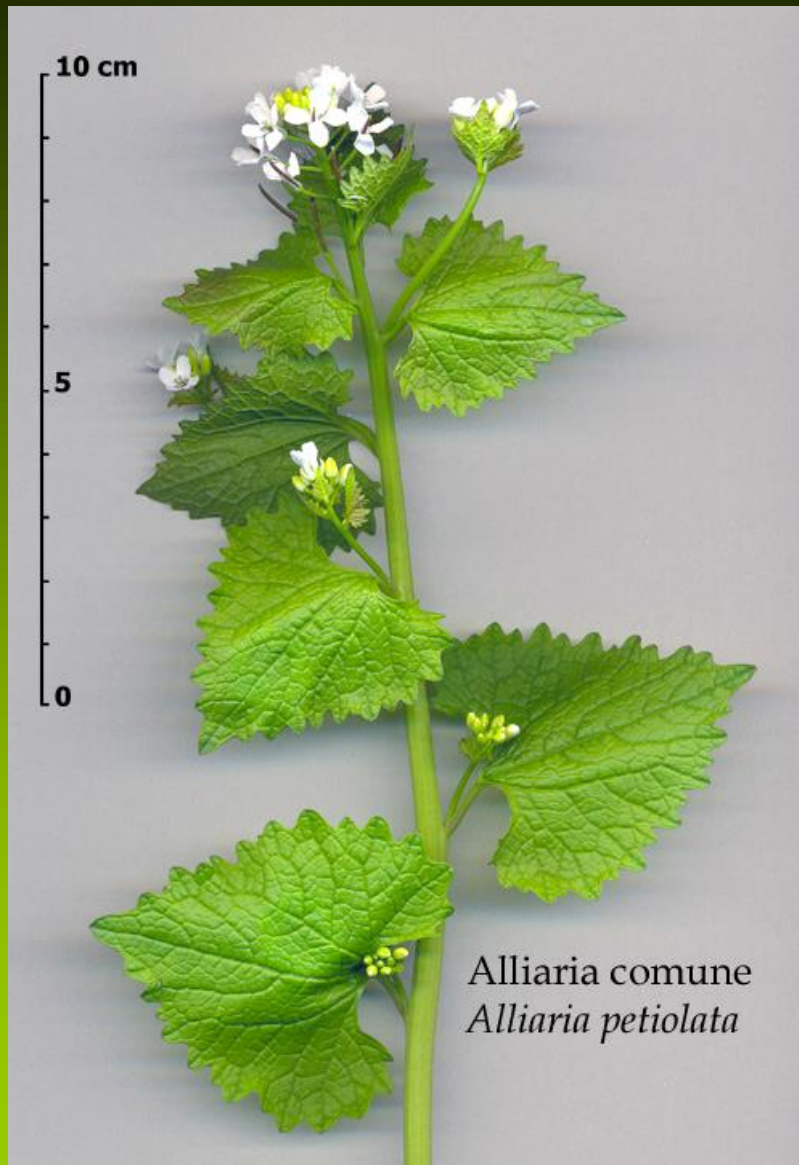
Převážně byliny, u nás výhradně.

Bohatá 356/4130, kosmopolitní čeleď, s těžištěm v extratropických oblastech, zejména ve Středozeří a v jihozápadní a střední Asii.

U nás včetně pěstovaných více než 150 druhů.

Listy střídavé, bez palistů, často tvoří přízemní růžice

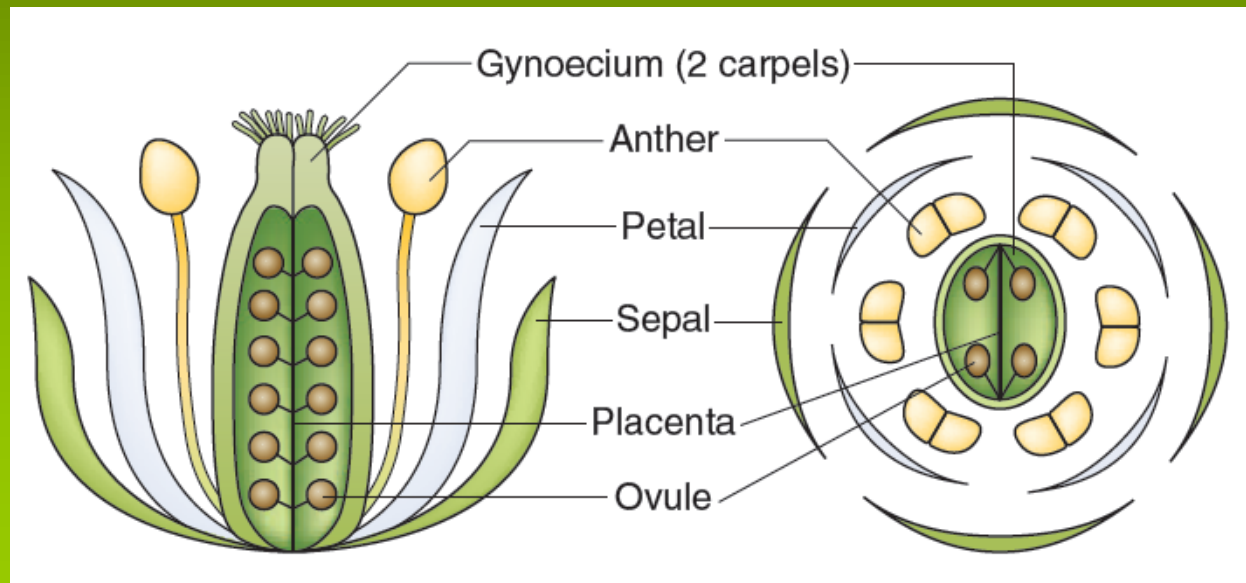
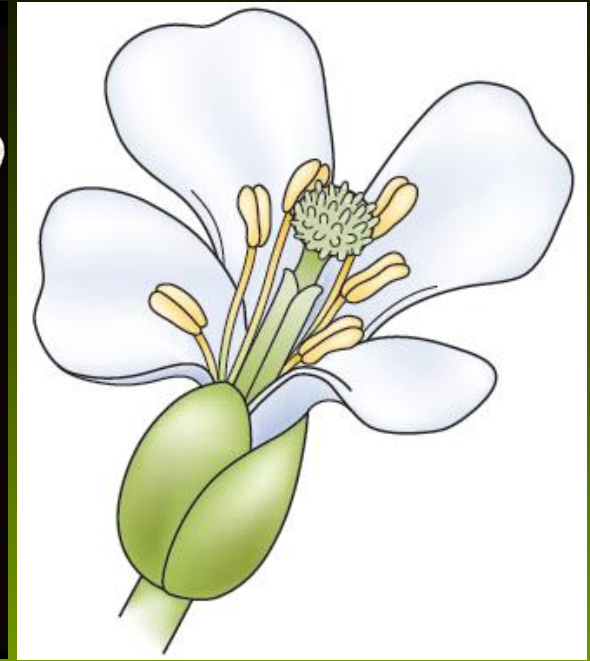
Květy v jednoduchých nebo složených hroznovitých květenstvích.

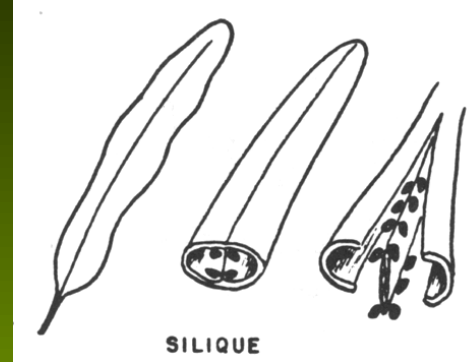
Květy

oboupohlavné,
 aktinomorfní
 (bisymentrické),
 heterochlamydeické

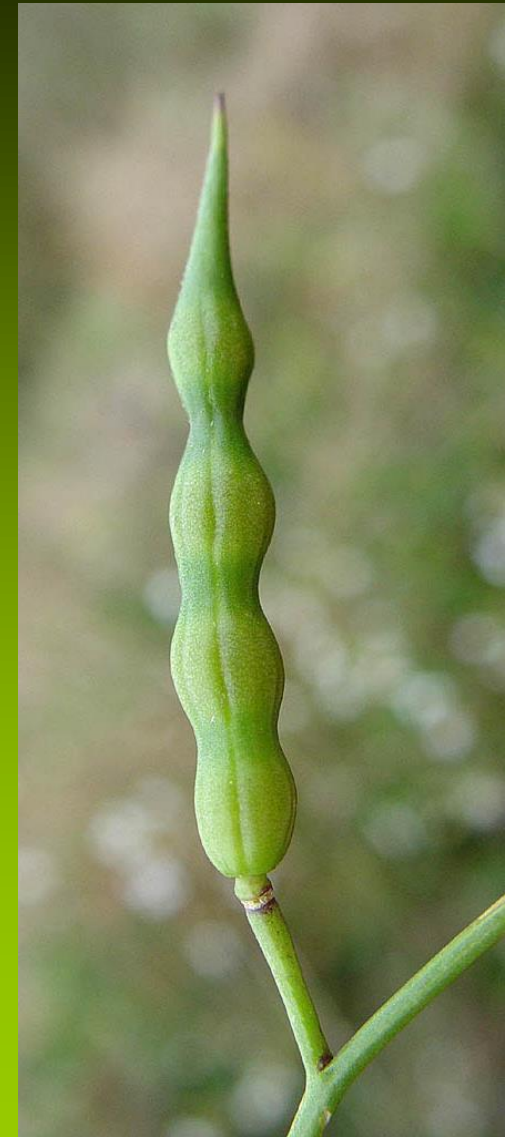
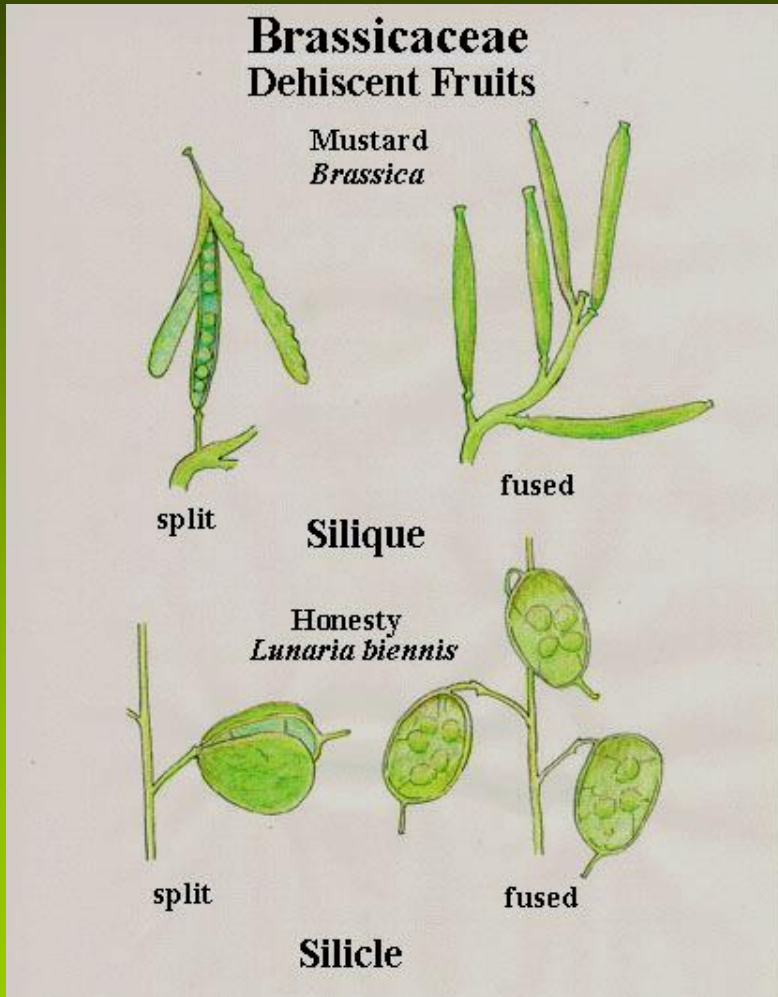
,
 K 2+2, C 4, A 2+4
 (2 kratší, 4 delší)

G (2), parakarpní (s nepravou přepážkou placentárního původu)

Plod suchý obvykle pukavý - dvoupouzdrá tobolka s nepravou přepážkou (šešule nebo šešulka), vzácněji plod lámavý - struk

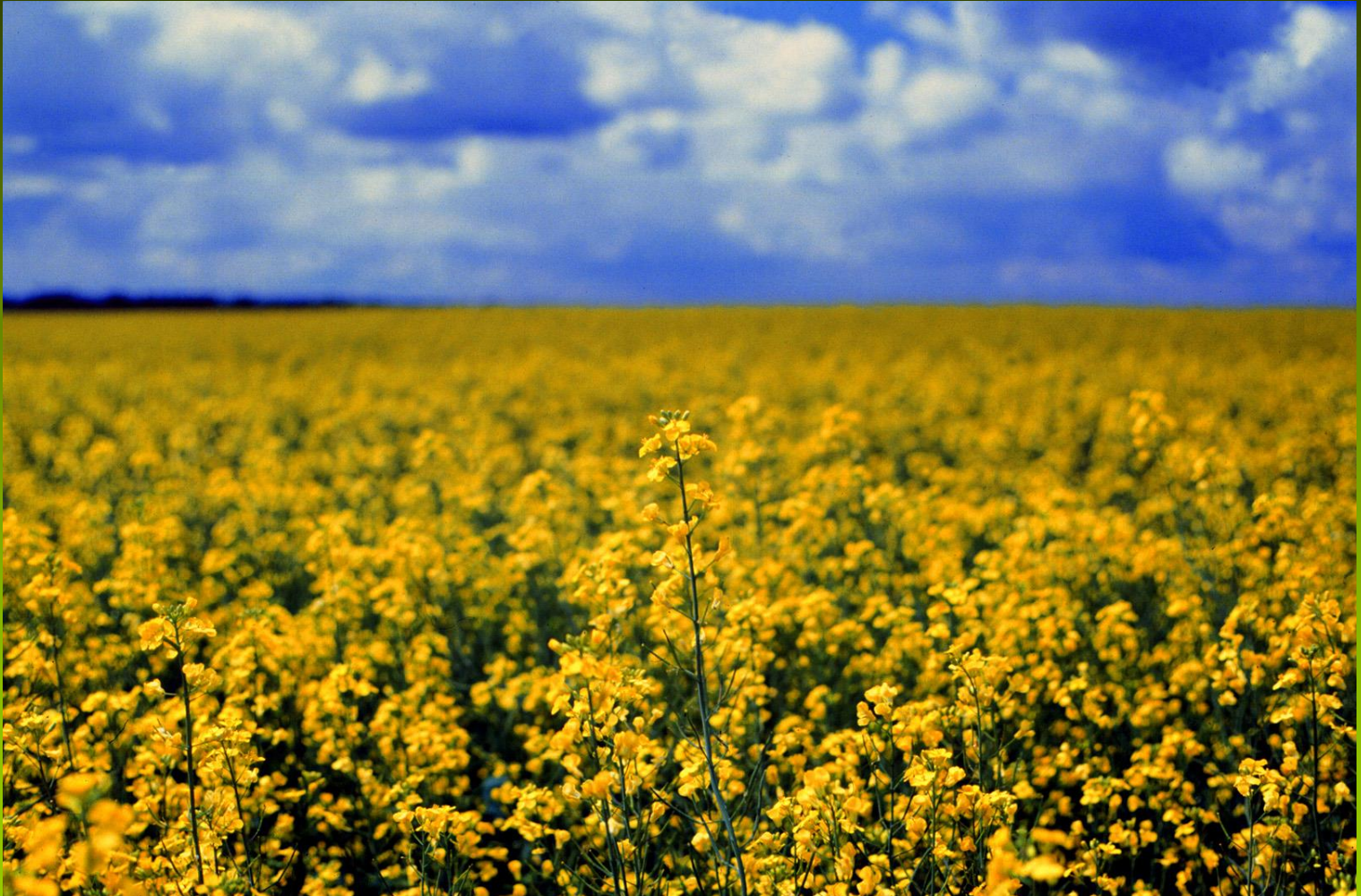
Hospodářsky významným rodem je brukev (*Brassica*). Z druhu brukev zelná (*Brassica oleracea*), původního ve Středozeří a v západní Evropě, byly vyšlechtěny zeleninové odrůdy, např. hlávkové zelí (subsp. *capitata*), kapusta (subsp. *bullata*),

růžičková kapusta (*Brassica oleracea* 'gemmifera'), kedluben (*Brassica oleracea* 'gongylodes'), květák (*Brassica oleracea* 'botrytis'), brokolice (*Brassica oleracea* 'botrytis italica'),

Brukev řepka (*Brassica napus*), původem ze Středozeemí, je známa jen z kultury, vznikla křížením b. zelné a b. řepáku (*B. oleracea* x *B. rapa*); její kulturní sorta, řepka olejka (*Brassica napus* 'oleifera'), se pěstuje pro olejnatá semena

Ředkev setá (*Raphanus sativus*) - ředkvička, původem snad ve východní Asii;
ředkev ohnice (*Raphanus raphanistrum*) je polním plevelem.

Jako zelenina nebo koření se pěstuje také křen selský (*Armoracia rusticana*)

Jako okrasné zahradní
rostliny se pěstují
večernice vonná
(*Hesperis matronalis*),
měsíčnice roční (*Lunaria
annua*)

Ve volné přírodě se vyskytují např. česnáček lékařský (*Alliaria petiolata*),

řeřišnice luční (*Cardamine pratensis*),
ř. hořká (*C. amara*),

© Milan Štech

kyčelnice devítistá (*Dentaria enneaphyllos*), k. cibulkatá (*D. bulbifera*),

osívka jarní (*Erophila verna*), huseníček rolní (*Arabidopsis thaliana*),

vesnovka jarní (*Cardaria draba*), řeřicha rumní (*Lepidium ruderales*),

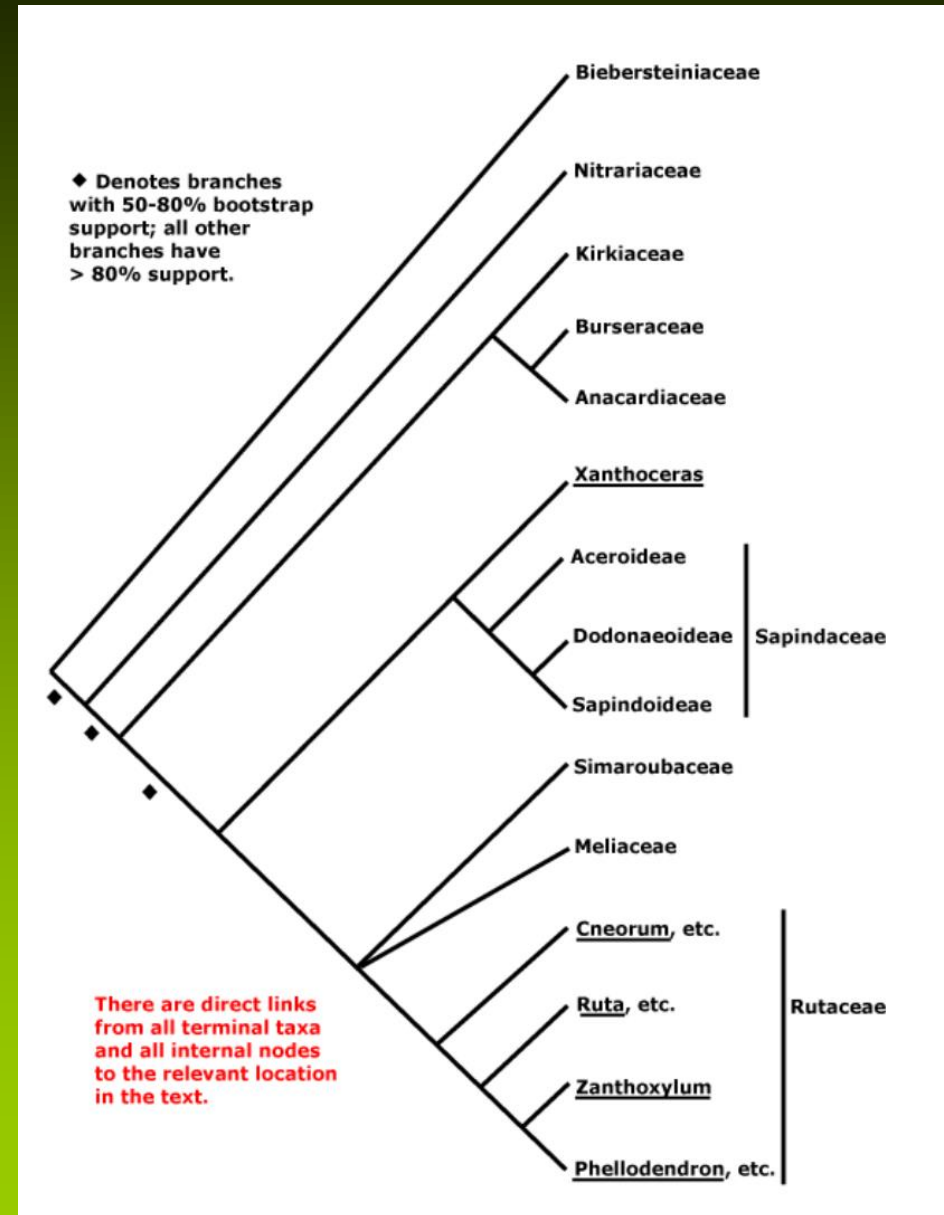
penízek rolní (*Thlaspi arvense*), kokoška pastuší tobolka (*Capsella bursa-pastoris*).

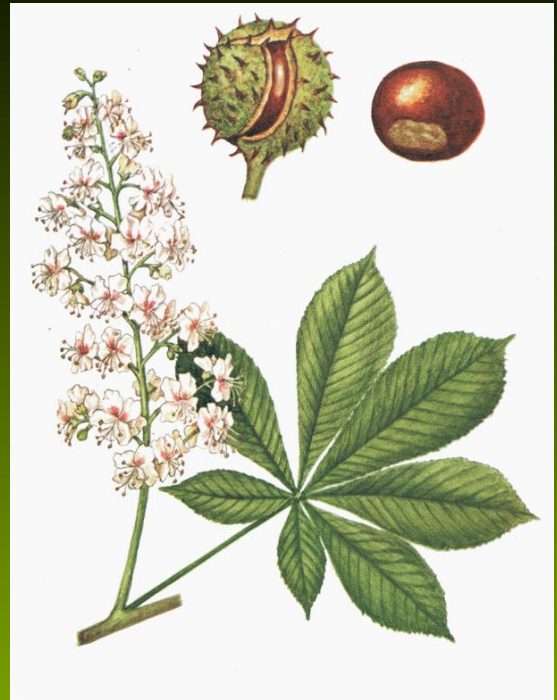
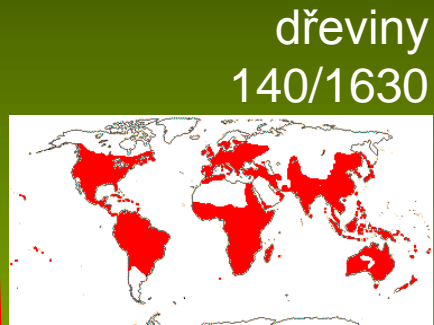
4. řád *Sapindales*

zahrnuje 9 čeledí,
z nichž důležité jsou:

Sapindaceae
Rutaceae

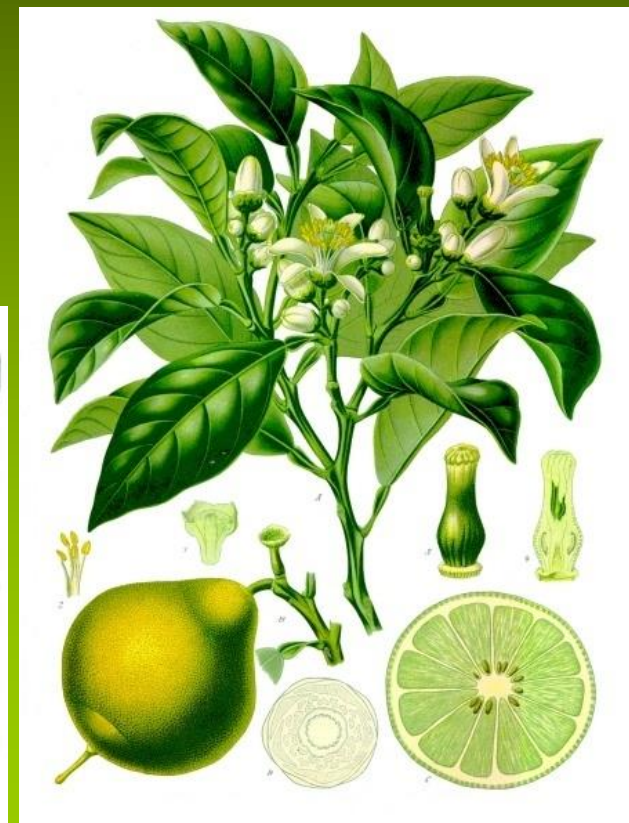
Sapindaceae – v ČR původní 3 druhy javorů, pěstuje se jírovec maďal (*Aesculus hippocastanum*)

Rutaceae – citroník (*Citrus limon*), pomerančovník (*Citrus sinensis*), limetka (*Citrus limetta*), grapefruit (*Citrus x paradisi*), pomelo (*Citrus maxima*), mandarinka (*Citrus reticulata*), schizogenní siličné kanálky
 plod hesperidium je obdobou bobule
 dužnaté flavedo + bělavé albedo

Citrus bergamia

161/2070

Rutaceae – v ČR původní jen třemdava bílá (*Dictamnus albus*) chráněná, teplé suché stráně, pokrytá citronově vonícími žlázkami (kožní alergie!). Těkavé sinice se mohou samovznítit

